

Halász Imre. Szerkesztőség. Franklin-Társulat épületében (egyetem-utca 4.).

KÖZÉRDEK POLITIKAI NAPILAP.

Kiadóhivatalos: HALÁSZ IMRE. Franklin-Társulat épületében (egyetem-utca 4.).

Előfizetési felhívás KÖZÉRDEK című POLITIKAI NAPILAPRA.

A „Közérdek” hetenként hatvan a legnagyobb politikai lapok alájában, mint reggeli lap egész íven, hétfőn s ünnep utáni napokban mint esti lap, legnagyobb félíven, tehát mindennap megjelenik.

Előfizetési feltételek. Budapest, hához horvát és vidékre, postán küldve: Egy évre... 20 ft. Negyedévre... 5 ft. - kr. Félévre... 10 „. Egy hónapra... 1 „ 80 „

Az előfizetési pénzek a „Közérdek” kiadóhivatalába (egyetem-utca 4. szám) intézendők.

Gyűjtőknek minden tízre egy tisztelet-pénz jár.

Vidéki előfizetők legcélszerűbben postai utalvánnyal eszközölhetők.

A „KÖZÉRDEK” KIADÓ-HIVATALA (FRANKLIN-TÁRSULAT egyetem-utca 4. sz.)

Budapest, január 15.

A pénzügyi bizottság hét éven keresztül végzettségi szerepet játszott Magyarország alkotmányos történetében. Habár jogilag csakis véleményezésre volt hivatva, tényleg döntő hatalmat gyakorolt a pénzügyek vezetésére körül. S e hatalmat egy gyakorlati, hogy az ország egyre melegebben süllyed a pénzügyi zavarokba s ma már oly helyzetbe jutott, melyből csak a legsúlyosabb s a polgárok magánbizalmát igen érzékenyen érintő áldozatos segítségével remélhető a menekülés. A pénzügyi bizottság a finansziális és nemzetgazdasági bölcseség letéményesének tartatván, tényleg monopolizálta a képviselőház, sőt közvetve az egész országgyűlés befolyását a pénzügyek vezetésére. A közvélemény - azon hitben, hogy az ellenőrzési szerep s az actív befolyás gyakorlásának hivatása a legavatottabb kezbe van letéve - egész 1873-ig alig foglalkozott az ország pénzügyi állapotával, melyet mindenki, ha nem is fényesen, de mindenestre kielégítőnek tartott. Nem hiányzott ugyan a komolyan intó szavak a bizottság keblében is, s azon férfi, ki e szavakat hangzottatta, ki már az 1872-ki költségvetés tárgyalása alkalmával figyelmeztetett a fenyegető veszély közeledtével, a mostani pénzügyminiszter Gy. H. e. Kálmán volt: de e felszólításokat a bizottság kellő figyelemre nem méltatta.

A pénzügyi bizottságnak soha sem volt pénzügyi politikája. Egész működése abban állott, hogy lomha léptekkel követte a pénzügyminiszter által kijelölt utat, itt-ott törött néhány ezer forintnyi bevételt, amott megnyirbált némileg egyes kiadási tételeket: de a költségvetési előirányzatok, melyek ke-

zéből kikerültek, egészben véve keveset különböztek a miniszterium által előterjesztett előirányzatoktól. Hétéves államháztartásunkban nincs egyetlen pénzügyi eszme, mely a pénzügyi bizottságnak közzömmé létezését, nem található egyetlen fordulat, mely a pénzügyi bizottságra volna visszavihető. Gondolatokban meddő, tettekre gyenge s felül rá működésben oly hosszadalmas volt, hogy egyik fő akadályát képezte a költségvetési törvények alapos és kellő időben való megvitásának. De emel is nagyobb bűne az, hogy szögőri bírálat alá nem vevén az 1872 óta divatosá vált meszeri bevételi előirányzatokat, maga segítette előkészíteni azon törvényt, mely felé az utolsó három év alatt államháztartásunk hógörgeteg módjára rohan.

Legyengébb oldala volt a pénzügyi bizottságnak eleitől fogva a fedezet megállapítása. Nem csak abban hibázott, hogy elfogadta a miniszterium által előirányzott illuzorius természetű fedezeti tételeket, hanem a gyakorlati pénzügyi politika szempontjából még nagyobb hibát követett el azáltal, hogy még azon roppant nagyságú deficitet felett is, melyek az oly könnyelműen előirányzott bevételek dacára is mutatkoztak, bámulatos felületességgel siklott át. Midőn 1871 őszén maga a pénzügyi bizottság 42 millióra becsülte a következő év hiányát, ennek fedezésére néve 20 millió erejéig consolidált kölcsönt, másik 20 millió erejéig függő adósságra, 2 millió erejéig államjegy eladására utalta a pénzügyminiszter, a helyett, hogy idejekorán - még akkor nem lett volna késő - a kiadások lényeges leszállítására s nagyobb mérvű bevételi források nyitására gondolt volna. Hasonló eljárás következett az 1873-ra előrelátott. - később sokkal nagyobbban bizonyult - 30 milliónyi deficitre vonatkozólag is. Felhatalmaztatott a pénzügyminiszter - hogy az állam ingó értékeinek alapján „előlekezési hitelmuveletet” köthessen, vagyis más szóval maga a pénzügyi bizottság utasította a pénzügyminisztert azon haszár jellemű gazdálkodásra, melynek következménye az lett, hogy a magyar kormány megbízottai házilag jártak az európai nagy pénzpiacokon, néhány milliónyi lombardkölcsönök után, nehogy a kincstár egy szép reggelen holmi szédelgő bank módjára fizetéseképtelenségét nyilvánítsa kényszerüljön.

Ily előzmények után nem vonakodunk kimondani, hogy pénzügyeink megfontolásában s államhitelünk megengedésében a fő bűnös a pénzügyi bizottság. Szerencsére most, midőn az általa előlített katastrofászerű veszedelem elhárításáról van szó, nem oly pénzügyminiszterrel áll szemben, ki magát „az állam ingó értékei alapján eszközözendő előlekezési hitelmuveletre” engedné utasítani. Mert a pénzügyi

De nem akarunk most a multak feszegetésébe s azon kérdés taglalásába becsátkozni, honnét merítik a pénzügyi bizottság egyes tagjai azon erkölcsi jogosultságot, hogy most azon férfit, ki az országot a nem ő általa áosszédítő örvényen erős kezének egy - bár fájdalmas, de üdvös - lökésével átszegték: akarcja: actiójában akadályozzák, fondorkodásokkal elkedvetlenítsék, s kedvelt miniszterbuktatási sportjuk objectumává tenni megkísértsék. Lesz még alkalom politikai közéletünk e kissé fillélt rétegeinek szel- lőztetésére is. Most csak egyszerűen constatáljuk azt, hogy - legyen szabad ez utabban divatba jött kifejezést használnunk - „clique-uralom” - emberek legújabb manőverem nem sikerült, s Gy. H. e. Kálmán s a magyar kormány általános egyelőre azon elvnek látszik hódolni, hogy minisztereket felemeljük s bukattatni nem a pénzügyi bizottság, hanem az országgyűlés jogai közé tartozik.

A pénzügyi bizottság tegnapi s mai magatartása folytán képviselői körében Gy. H. e. Kálmán lemondását sokféle változatban, mint valószínű esélyt emlegettek. Biztosan állíthatjuk, hogy Gy. H. e. Kálmán lemondási szándékára vonatkozó minden hír alaptalan. Gy. H. e. Kálmán, mint értesülünk, barátai előtt kijelentve, hogy javaslatával az országgyűlés elő fog lépni még abban az esetben is, ha a pénzügyi bizottság mai álláspontját az adóügyi bizottság is támogatja. Hasonló értelemben nyilatkozott Bittó miniszterelnök is.

Bécsi tőzsdetudósítónk távirataiból arról értesülünk, hogy a pénzügyi bizottság előfordult eseményekkel kapcsolatban a mai tőzsdén egy magyar miniszterválság eshetősége élénk eszmecseré tárgyát képezte s nem épen kedvező hangulatot idézett elő.

A költségvetés tárgyalása a pénzügyi bizottság legújabb huzavonása után, ismét bizonytalan időre halasztatik el. Az a jövő héten nem kezdődik meg, azt bizonyosan tartjuk. A pénzügyi bizottság új előadója, Muzslay bizonyára nem fogja oly gyorsan elkészíteni jelentését, mint az ebben már gyakorlott kezű Széll Kálmán, s így a pénzügyi bizottság jelentése legkorábban jövő esztendőben lesz szentesíthető a képviselők közt. A vasárnapra tervezett dekaparti konferencia is elmarad egy későbbi napra. Ezek után valóban szerencsének lehet mondható, ha a budget tárgyalást még ebben a hónapban megkezdheti a képviselőház.

Politikai körökben sem maradt észrevétel nélkül, hogy a közös hadügyi miniszter és az osztrák honvédelmi miniszter a fővárosban tartózkodásuk alatt a magyar honvédelmi miniszterrel több ízben értekezett. Tisztán katonai kérdéseken kívül - mint értesülünk - a jövő évi közös hadügyi budgetről is értekeztek.

hály szabalemegei születési prístaldu szavala, az uralkodó tiszteletére irt magyar költeményét; a szavalás tetszett, s a költeményből szép jövőt jósoltak szerzőjének, csak néhány új szavát rótták meg. Ezután Németh Péter hasonló tartalmú latin költeményt olvasd fel, utána pedig a fiatal Festetics Ernő, gr. Festetics György unokaöccse, megindítván szavala egy atyja halálán keserő fű eleget, s ennek végeztével Tischler Antal logicus tartott ismét latin beszédet. Azután Gertinger Adolf georgiconi gyakorlatok német költeményét szavala el, mire ismét latin beszéd következett, melyet Vadnay Lajos gymnasiumi tanuló szokatlan bátorsággal és hévvel mondott el. Nem kevés volt élénk a gróf másik unokaöccsének Leónak szavala, ki saját német költeményét kívül Körner „Hoeh lebe Oesterreich” című harci dalát adta elő. Végül Nagy József gazdasági gyakorlatok tartott befejező magyar beszédet.

Az egyes darabok előadása közben magyar és német dalokat énekelték; az elsők Ruszek József, az utóbbiak Asbóth János szerzeményei voltak.

Dukai Takács Judit is olvasott fel egy költeményt „Ferenecnek, a magyarok felszabadító királyának” címmel, ugyszintén Asbóth János is, Festetics Juliánna halálára; sőt Horváth Ádám - mint Kazinczy leveleiben olvassuk - még énekel is. Kisfaludy Sándor szintén vitt oda egy ódát, de Festetics nem engedte felolvasni, mert őt nagyon magasztalá, míg a többi főurat gyallá. Berzsenyi az ünnepen egészen néma volt.

Ebéd felett a király egészségére ürített poharakat, azután a vendégsereg tizenkét juhászlegény tánczát nézte, kik dadaszóra jártak. - Most következett az ünnep egyik kiválóbb pontja. - A fűvészkertben ugyanis Gyöngyösy István emlékére egy madárberkenyefát ültettek, miatt Horváth Ádám e alkalomra irt eclogját olvasd fel.

A mostoha üzletviszonyok folytán a hazai czukorgyárak üzlete nagyon pang. A gyárak egy része vagy épen nem, vagy csak fél erővel dolgozik. Ezt leginkább a kincstár érzi, melynek bevételei a czukoradóból folyvást csökkennek. A magyarországi jelentékenyebb czukorgyárak ennek folytán - mint értesülünk - jövő hó első napjára egy tanácskozányt terveznek Budapesten, hogy a fölött megállapodásra jöjjenek, mely javaslatok volna a kereskedelmi és pénzügyminiszter elterjesztendők, hogy a kormány a határozatlanság induló czukorgyártást némi támogatásban részesítse.

Az 1874. XXXIII. t. cz. értelmében a képviselőválasztási központi választmányok határozatait főlegbbitel esetében felülvizsgáló kuriai tanácsok bírói tagjai f. év jan. 2-án a kuria két osztálya által titkos szavazat után következő sorrendben választottak meg:

I. tanács. Rendes tagok: Manóilovich Emil, Karap Ferenc, Osztrovsky József, Balásy Antal. Póttagok: Osovay Ferenc, Láday Agoston, Dimits Emil, Jamniezky Lipót. - II. tanács. Rendes tagok: Ráth György, Tóth Lőrincz, Somossy Ignác, Szabó Imre. Póttagok: Soltész Albert, Faur János, Blaskovits Kálmán, Halmosy Endre. - III. tanács. Rendes tagok: Szentgyörgyi Imre, Lassal Agoston, Babos Kálmán, Raisz Szilárd. Póttagok: Mersics Miklós, Tóth Elek, Vadnay Lajos, Beúthy Zsigmond.

A kereskedelmi miniszternek a méter-mértékek tárgyában valamennyi törvényhatóságokhoz intézett körrendelete, melyet tegnapi lapunk jelzett, a mai hiv. lap szerint következőleg szól:

Tudomásomra jutott, hogy az ország különböző vidékein egyes vállalkozók új méter-súlyokat és őrmentékeket árulnak, mely mérő-készülékek a bécsi hitelesítő hivatal bélyegével vannak ellátva.

Miután a magyar korona területére nézve, az 1874. évi VIII. t. cz. alapján kiadott hitelesítési rendszabály bir kötelező erővel, melyben az új méter-súlyok és egyéb, közhatalra szánt mérő eszközöknek hitelesítési módja meg van határozva, csak oly mértékek használhatók a közforgalomban, melyek az idézett törvény alapján felállított méterhitelesítő hivatal által lettek megvizsgálva és a magyar koronát mutató bélyegnek ráütése által lettek hitelesítve. Minden más bélyeggel, mint a magyar koronával, bélyegzett mérő eszközök és készülékek mint érvénytelenek eldobandók, azok pedig, kik ily mérő-készülékeket árulnak vagy használnak, még azon kívül 100 firtig terjedő pénzbírsággal büntetendők.

Ennek folytán felhívom a törvényhatóságok, hogy a közönséget a most mondottakra figyelmeztesse, s a legszigorubbantörődők az iránt, hogy más országokban hitelesített, nem magyar bélyeggel ellátott súlyok, őrmentékek s egyéb mérő eszközök közforgalomba ne helyeztessenek.

Bécs, január 14. (Eredeti levél.) Beavatott körökben az a hír kering, hogy azon előszertet, melyet az ifju Don Alfons különböző alkalmakkor Franciaország iránt tanusított, Berlinben kedvezőtlen benyomást gyakorolt. Ennélfogva nagyon is lehet, hogy a porosz kormány nem lesz többé hajlandó a spanyol kormányt azonnal elismerni s ezzel addig várakozik, míg a cortes szavazata ismeretes leend. A pé-

tüntettek; a fűvészkertben pedig Csokonai és Kazinczy tiszteletére két fát ültettek. Kazinczyt e nem vált kitüntetése annyira meghatótta, hogy Festetichez levelét és költeményét irt, s kérte, hogy a következő Helicon-ünnepen olvassassa fel. Ebben mondja:

„Földiméret neveltek legelőbb gonddal. És ifju katonát: most már ottárid. Gyűjtők tömjének a lant és az ének S a Virág és a Kis nyelve isteneknek. Olympian nyit meg; im fut a déleget meg. S három pártas költőnek, s velek egy ifju szép Székedhez jutottak s elvezik bérödet. - Tapsol a sokaság s haszorgja nevedet.”

Még élnek volt az 1818-iki májusi ünnep, melyen D. Takács Judit „Keszthelyi vidék” című költeményét szavala, utána Kazinczy Klára egy idyllt adott elő, Horváth Ádám pedig egy impromptu levepte meg a hallgatóságot. Azután Horváth József Elek és Bárány Boldizsár be-küldött verseit, „A hazaszeretet” és „A Helicon tagjaihoz” olvasták fel. A többi szavalt és felolvasás közül említést érdemelnek: Konnyár Mihálytól „A nemzet ébredése”, Fleischer Sámueltól „Az álom”, Szigethy József és Gosztonyi Sándor költeménye a király dicsőítésére, Festetics Ernő gróftól: „A gondteljes éj”, Festetics Leóttól „Az ékeszölés a lelket nemestíti”, ugyanannak német, és Gécy József latin költeménye. Ezekivül említendő Simony Mihály latin beszéde; a falusi élet kellemeiről, s a Balaton leírása Németh Péterrel magyar nyelven. Este ismét hangverseny fejezte be az ünnepet.

Az ötödik Heliconot 1819. februárjában ünnepezték, s az alkalommal Zrinyi Miklós és Kis János kaptak berkenyefát.

Ez volt az utolsó Helicon-ünnep, mert a lelkes gróf néhány hét múlva, apr. 2-án meghalt.

Iffj. Sámmy József. Festetics György azután 800-800 forint jutalmat határozott négy jeles férfunak, kik magukat a tudományok terén ki-

A keszthelyi Helicon.

1817-1819.

Keszthelyi derék urának, Festetics György grófnak neve fényesen ragyog művelődésünk történetének égén. Törekvényese kiterjedt minden irányba, s ó egyaránt iparkodott hazája anyagi és szellemi jólétét előmozdítani. Blátta, mily messze állunk mi a többi európai nemzetektől tudomány, művészet és ipar tekintetében; belátta, hogy nekünk arra a magaslatra kell emelkednünk, melyre a többi európai nemzet áll, hacsak innen ki nem akarunk pusztulni. De belátta azt is, hogy az eszközöknek, melyekkel e célt el akarjuk érni, nemzetieknek kell lenniök; a műveltség, tudományt, képzetséget saját nyelven kell a nemzetbe oltani, s a tudomány egy ágának sem szabad olyannak lenni, melyhez hazai nyelvünkön hozzá ne lehessen férni.

Megmutatta tehát, hol kell a nemzet nevelését kezdeni, s állított Keszthelyen, uradalmi székhelyén, rendes háromosztályú elemi iskolát, néptanító-középdét, vasárnap-iskolát; - a kis gymnasiumot öt osztályúvá emelte, s benne nemesi ifjak számára convictus állított, melyt később Sopronba tett át; alapított zenekört zseppírás-, rajz-, zene- és énekesköltés, s végre egy nagyszűrt gazdasági intézetet, a Georgiont, melynek akkor egész Európában nem volt párja, - s ezzel összeköttetésben prístalduomat, mérnökképződét, lovász- és vadász-iskolát.

E sokajú jótékony munkálkodás közben azonban nem feledkezett meg a művelődés egy másik hatalmas tényezőjéről, az irodalomról sem, sőt ellenkezőleg sokat áldozott ennek oltárára; a költőknek bőkezű maccénása volt, s valóban kiérdemelte a dicsőretet, melyet korának három nagy írója, Berzsenyi, Virág és Kazinczy reá halmoztak költeményeikben.

Az irodalom szeretetének legszebb példáját adta az u. n. keszthelyi Helicon-ünnepek rendezése által, melyeknek célját Berzsenyi Dánielhez irt levelében így adja elő: „Az ifjúságot Heliconra vezetni kívánjuk, hogy az ugynevezett declamatió által a magyar, német és deák irászerzésben jó izlésre kapjon.” Az eszme különben nem volt új, mert hajdan Németországban is rendeztek ily ünnepeket. A Helicon-ünnep részint a király születése napjának ünnepelésével, részint a georgiconi ünneppel volt kapcsolatban, s évenként kétszer egygűjtődött az irodalom és közelet jelesjeit Keszthelyen a derék hazafi és maccenas körül, s hatalmas rugóul szolgált, hogy nemzeti művelődésünk első szikráinak farszót ápolásában és terjesztésében a nagy közönség közönyössége miatt el ne lankadjának.

Az első Helicon-ünnepre, melyet Keszthelyen 1817. febr. 12-én, Ferenc király születése napján tartottak, számosan gyűltek össze a szomszéd megyékből. Jelen voltak többi között: Fáy Barnabás királyi tanácsos és Szegedy Ferenc királyi kamarás s zala-megyei első alispán is. Az irodalmat Dukai Takács Judit, Horváth Ádám, Kisfaludy Sándor és Berzsenyi Dániel képviselték. Ez utóbbit - ki a mondatol-pör miatt a keszthelyi kör ellensége volt - Festetics György sürgetőleg kérte levelében „azon napra való maga-megalázására” midőn az ünnepeket költő Keszthelyre érkezett, a gróf fedetlen fölvel nem elbe az utazásra, s hogy e fogadtatás mennyire bizelgett Berzsenyinek, kitűnik Kazinczy Ferenchez irt leveléből, melyben többi közt ekeket mondja: „Midőn egy oly ember, a kinek jövedelme három milliót körül van, egy ily inepre harminczert költ, semmi; de nem semmi az, midőn az őz Festetics a szegény Berzsenyinek az utazásra kalap nélkül elebe halad. Minden cselekedet beszéne az idő és hely az igaz mértéke. Egy oly népnél, a hol a nagyok az anyanyelvet cigány nyelven nevezik, s a magyar írónak nem is köszönnek, s a legjobb poétát legelőbb is joculátornak nézik: Festetics

nagy ember, vagy a mi még több: jó ember.”

Az ünnep már febr. 11-én este kezdődött a gymnasiumi tanuló színi előadásával, kik „A két nevelő” című német nyelvű komédiát adták elő. Az előadás meglehetősen sikerült volt, s a szereplők kiemeltek a közönséget, vagy legalább szorgalmuk és törekvésüknek adták tanulejt. Jól esett a nézőknek magyar szót hallani a deszkáról oly időben, midőn a magyar nyelv számúze volt Thalia tem plomából, melyben csak német szót lehetett hallani. A darab elején és végén az „Isten tartsd meg királyunkat” kezdetű németek énekeltek zenekísérettel, s este a premontréek záródja ki volt világítva.

Másnap reggel Ruszek József hahóti apát és keszthelyi plébános énekes misét szolgáltattat a király életéről, melyen a gróf vendégei s a tanulóifjúság voltak jelen. A mise végeztével a keszthelyi iskolák előjárói, tanítói és növendékei a Georgionban gyűltek össze, s itt következett a tulajdonképeni Helicon-ünnep. Először dr. Liebbald Gyula georgiconi archon és a természetben tanára tartott latin beszédet, melyben kifejté a szavalás célját és összeköttetését ez ünneppel. Liebbald beszéde, mint a Tudomány Gyűjtőmennyi levelezője írja, „oly valóságos római volt, hogy lehetetlen lett volna minden ehhez értő hallgató elémjében a hajdani Rómának, nyelve arany-évével és Cicero-jával meg nem fordulni. Beszédének tárgya oly jeles, szempontjai oly igazak, magyarázatai oly valóságos felső virágok voltak, hogy a még csak tamadni véd Helicon az ő tamadásának szép és nagy okával együtt csakhamar egész szépségben és reményekkel biztató virításában állott előtűnik.”

Liebbald után János József tanár mondott hasonlóképen latin beszédet a király dicsőretére, melyben az alattvalók költőességét is kifejté. Most Konnyár Mi-

